

Význam zahrádkaření

UTB, Uherské Hradiště,
14.11.2022

Barbora Duží, Petr Dvořák

Ústav geoniky , AV ČR. v. v. i., Český zahrádkářský svaz, z. s.

Kontext výzkumu městského zahrádkaření

➤ Geografické vymezení:

Kde je provozováno?

– převážně v městském (příměstském) prostoru, omezené prostorové možnosti (x pěstování potravin na venkově)

➤ Motivace, účelu a dimenze

- samozásobitelství potravinami, rekreace, hobby... (x venkov)

➤ Vymezení aktérů a vztahů

- zahrádkaření provozují obyvatelé města, krátká cesta od produkce ke konzumaci, cirkulace/recyklace materiálu

Diverzita zahrádek ve městě

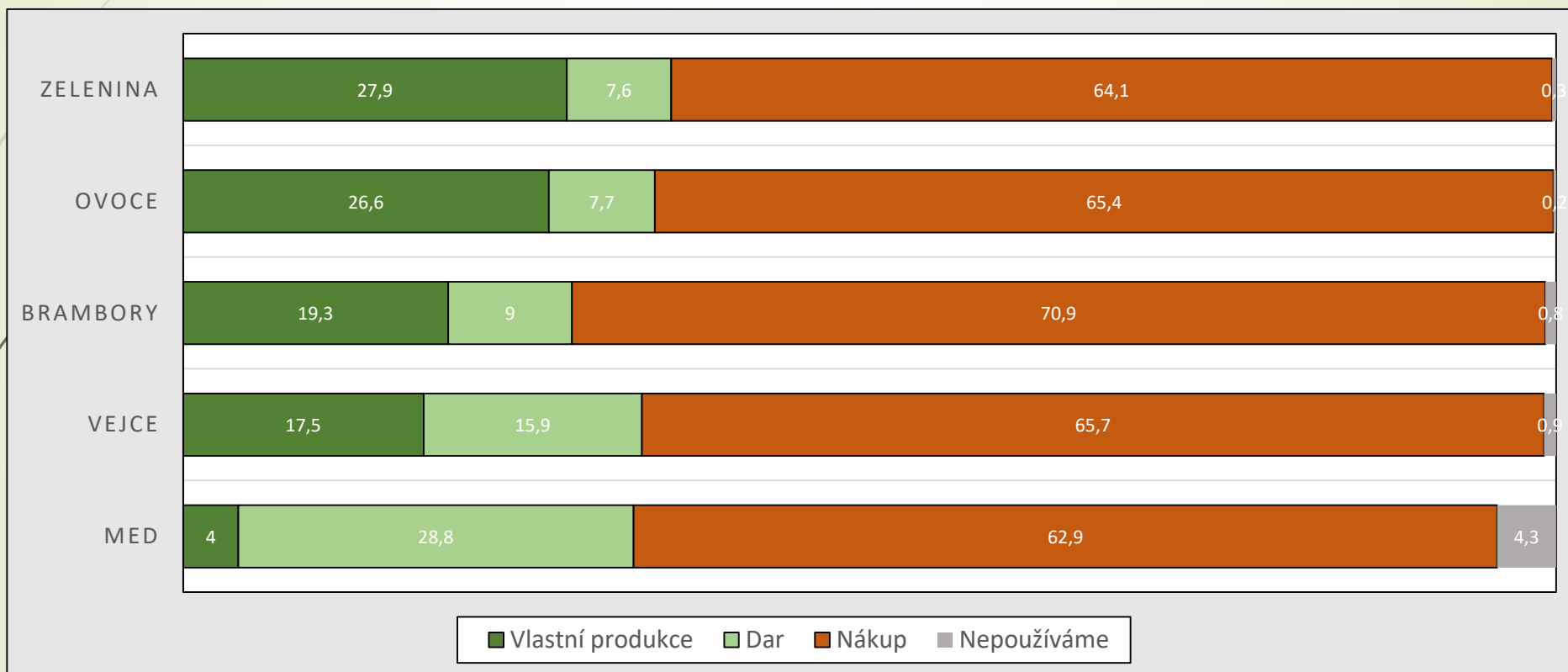
- Zahrádky u rodinných domů (rodinné zahrádky)
- Zahrádky u bytových domů, ve vnitroblocích
- **Zahrádkářské osady**
- Komunitní zahrady
- Vzdělávací zahrady (školní, botanické)
- Terapeutické zahrady (u nemocnic, domů seniorů)
- Individuální nájmy (ploch u železnic, průmyslových areálů...)
- Guerilla zahrádky
- Mikroúroveň (balkóny, střechy apod.)

Samozásobitelství potravinami

Podíl vlastní produkce, darů a nákupu v obchodě/trhu na celkové spotřebě domácnosti

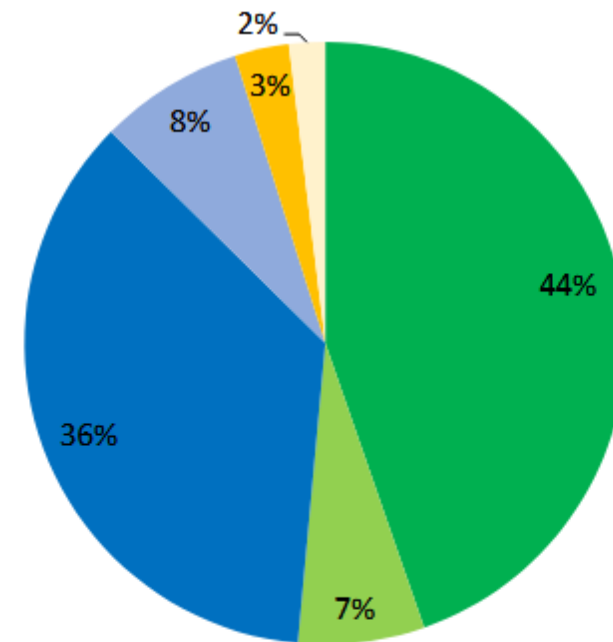

Výzkum 2020, 1037 respondentů, Zdroj- Daněk, Jehlička, Sovová (2021)

Vztah k potravinám a pandemie

(výzkum podzim 2021, 500 respondentů)

- Produkují vlastní potraviny, ale nedávné dění během Covid-19 na to nebude mít žádný vliv
- Produkují vlastní potraviny a chci ještě více, kvůli nedávné zkušenosti s potravinami během Covid-19
- Neprodukují nic, ani o tom neuvažují
- Neprodukují nic, ale uvažují o tom, bez ohledu na Covid-19
- Neprodukují nic, ale uvažují o tom do budoucna kvůli zkušenosti s děním během Covid-19
- Něco jiného

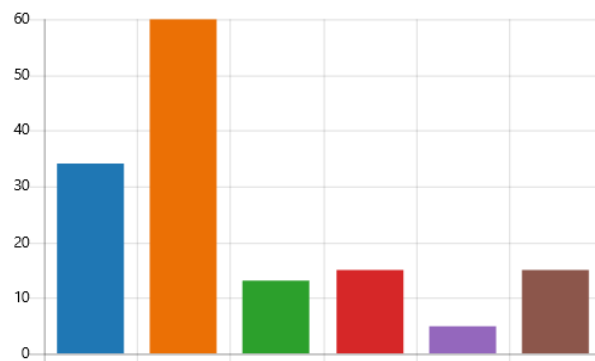
Graf: Když se zaměříme na vlastní produkci potravin (pěstování na zahrádce, chov zvířat), vyberte, která odpověď nejvíce odpovídá Vaší domácnosti.

Zdroj: Duží, Smutná a Vávra (2021): BĚHEM PANDEMIE LIDÉ ZAČALI VÍCE OCEŇOVAT JÍDLO Z MÍSTNÍCH ZDROJŮ

Anketa – jak se (ne)zahrádkaří v Uherském Hradišti?

1. Kde vaše domácnost pěstuje potraviny?

● Vlastní zahrada u domu	34
● Zahrada v zahrádkářské osadě	60
● Zahrada na chatě či chalupě ...	13
● Navštěvuji zahradu u příbuzný...	15
● Zahrada u bytového domu	5
● Nemáme přístup k takovému ...	15

3. Do jaké míry jsou produkty zahrádkářství (ovoce, zelenina apod.) srovnatelné s nákupem?

● Pokrývají většinu naší spotřeby	23
● Tak půl napůl ve srovnání s ná...	39
● Doplnující zdroj, většinu naku...	28
● Je to zanedbatelný, spíš sezón...	16

Sociálně, terapie

Nepeněžní ekonomika, sociální přínosy, zahrádky jako třetí prostor – ZO Tesla, Brno

Ekologie, životní prostředí

Biodiverzita, klimatická změna a adaptace společnosti, ekologická gramotnost a neformální vzdělávání

Zákon č. 221/2021 Sb., Zákon o podpoře zahrádkářské činnosti (zahrádkářský zákon)

➤ § 2, Zahrádkářská činnost

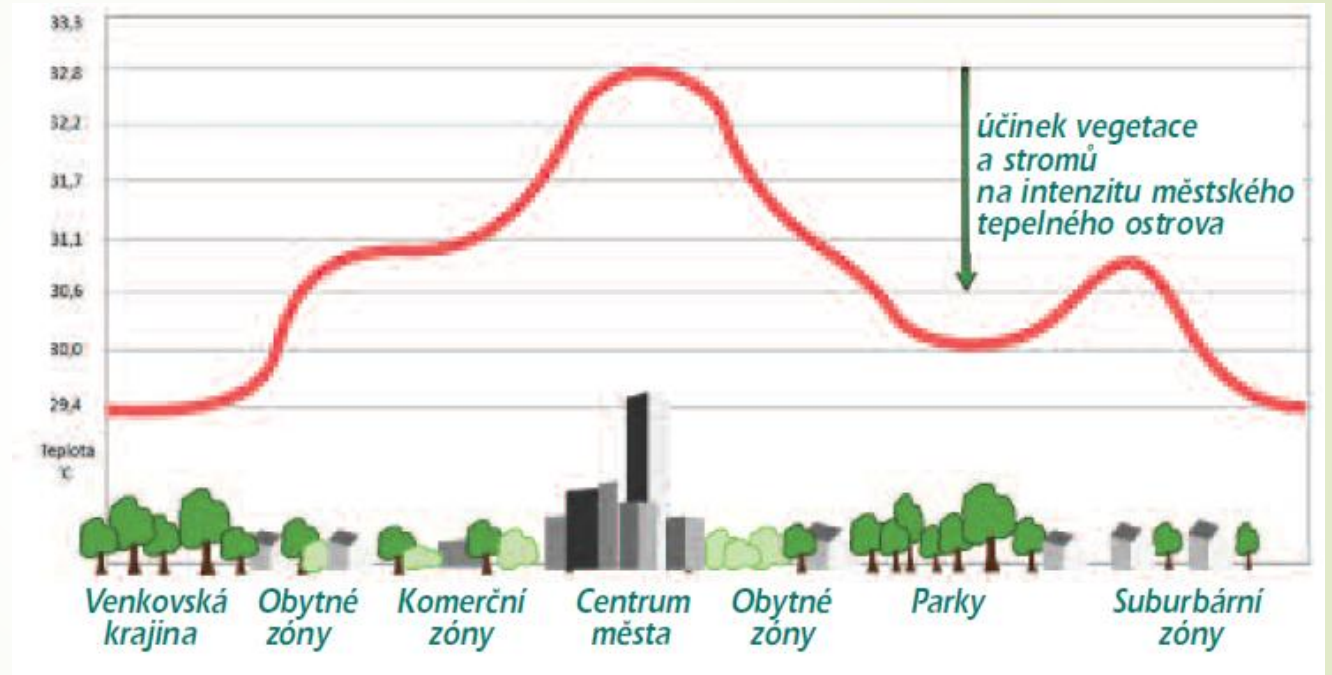
- Zahrádkářskou činností se rozumí **veřejně prospěšná činnost** zaměřená na pěstování ovoce, zeleniny, květin, užitkových nebo okrasných rostlin, jejich další zpracování nebo úprava.
- Zahrádkářská činnost se **podílí na zachování a ochraně zemědělského půdního fondu, přispívá k zadržování vody, zmírnění dopadu klimatických změn a podporuje druhovou rozmanitost v krajině, má výchovný a estetický aspekt pro utváření vztahu k přírodě mladé generace. Podílí se na ochraně přírody, životního prostředí a pestrosti krajinného rázu.**

➤ § 8 Působnost orgánů veřejné správy při podpoře zahrádkářské činnosti

- (2) Obec ve své samostatné působnosti přispívá k rozvoji zahrádkářské činnosti tím, že a) **vytváří předpoklady pro vznik, rozvoj a provozování zahrádkářské činnosti v rámci územního plánování, přitom může vymezit plochy k zahrádkářské činnosti v územně plánovací dokumentaci dle jiného právního předpisu,**
- b) umožňuje v rozsahu a způsobem stanoveným jiným právním předpisem přenechat spolku do užívání nebo požívání vhodný pozemek, a to i dočasně nevyužívaný, k zahrádkářské činnosti,
- c) **spolupracuje se spolky při plnění úkolů zejména v oblasti ochrany přírody a zmírnění klimatických změn.**

Vliv klimatické změny-Města a urbánní prostory

- Ve městě dochází k tzv. efektu **tepelného ostrova města**
- přehřívání povrchů,
- vyšší teploty vzduchu,
- zvýšený výpar,
- rychlý odtok srážkových vod
- snížení kvality života

Adaptace na změnu klimatu

Adaptace

➤ **Zelená** a **Modrá** infrastruktura

➤ **Zelená infrastruktura** (sídelní zeleň) - (veřejná zeleň, zelené střechy a fasády, zahrady)

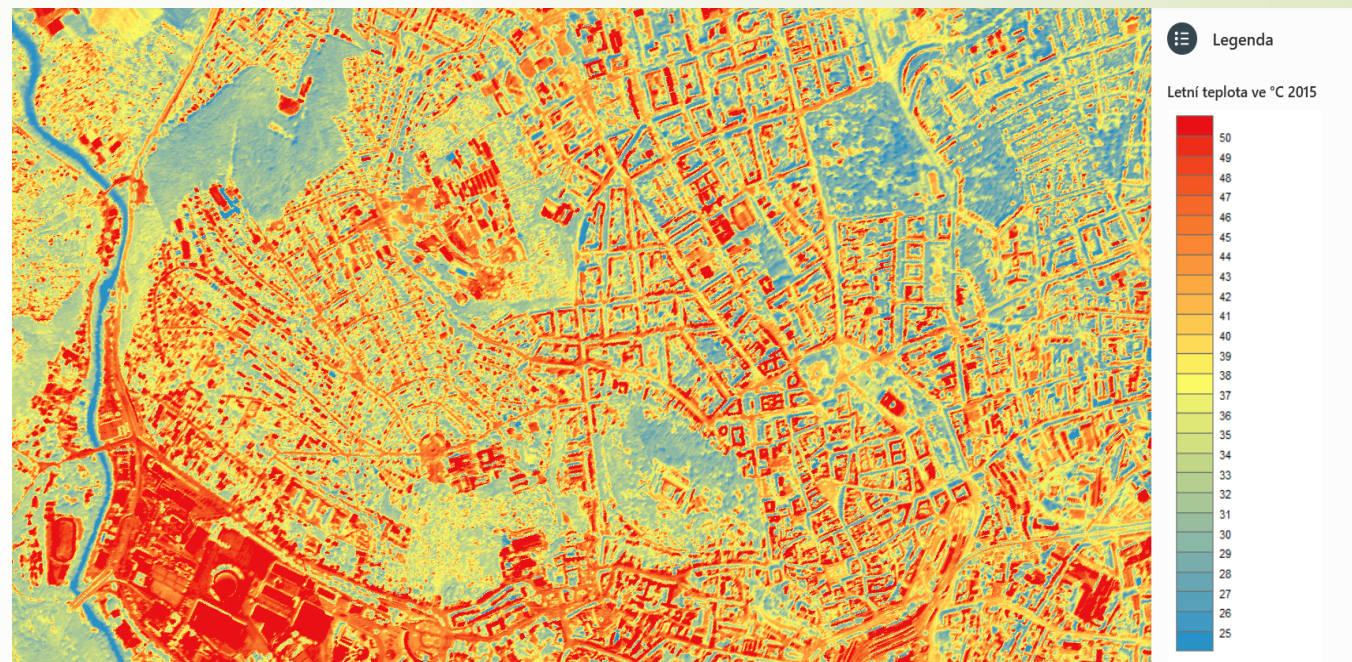
Všechny formy a typy zahrádek, včetně zahrádkářských osad, jsou díky svojí poloze jak v okrajových, tak centrálních částech měst integrální součástí městské zelené infrastruktury.

➤ **Modrá infrastruktura** (vodní prvky, využívání srážkových vod, úsporná opatření, zasakovací pásy apod.)

➤ Aby byla strategie účinná, je třeba zahrnout nejen budování nových prvků, ale i udržení a rozvoj těch stávajících (přínosy se mohou rychleji uplatnit)

Zahrádky a změna klimatu

- Zahrady a zahrádkářské osady mají schopnost zmírňovat dopady klimatické změny, proto by měly být součástí Místních adaptačních strategií na klimatickou změnu.
- Zahrádkaření ve městě může ze své podstaty přispět k řešení dvou zásadních problémů:
 - **zmírnění vln horka a redukci tepelného ostrova města**
 - **podpora zasakování srážek a snížení rizika bleskových povodní**
 - **zachycování uhlíku a organické hmoty**
 - **protierozní funkce**
 - **rozmanitost života**

BRNO – teplotní mapa

Zdroj: Teplotní mapa Brna, Katalog aplikací, dat a služeb (GIS města Brna), snímkováno 7. července 2015

Zahrádkáři

- Zachytávání vody a její znovuvyužití
- Používání nových odrůd a plodin odolných vůči suchu
- Povrchy pokryté vegetací zvyšují infiltraci srážkové vody – zabránění vzniku sucha
- Udržovat/zvyšovat podíl organické složky půdy (na organickou hmotu bohatá půda může v 1 m³ zadržet až 400l vody)
- Vzrostlé stromy poskytují stín, ochlazují svoje okolí evapotranspirací
- Udržovat rozmanitost plodin a zahrádek
- Podporovat přírodě blízké prvky
- **PRODUKČNÍ+OKRASNÁ +REKREAČNÍ+ZASTAVĚNÁ část**

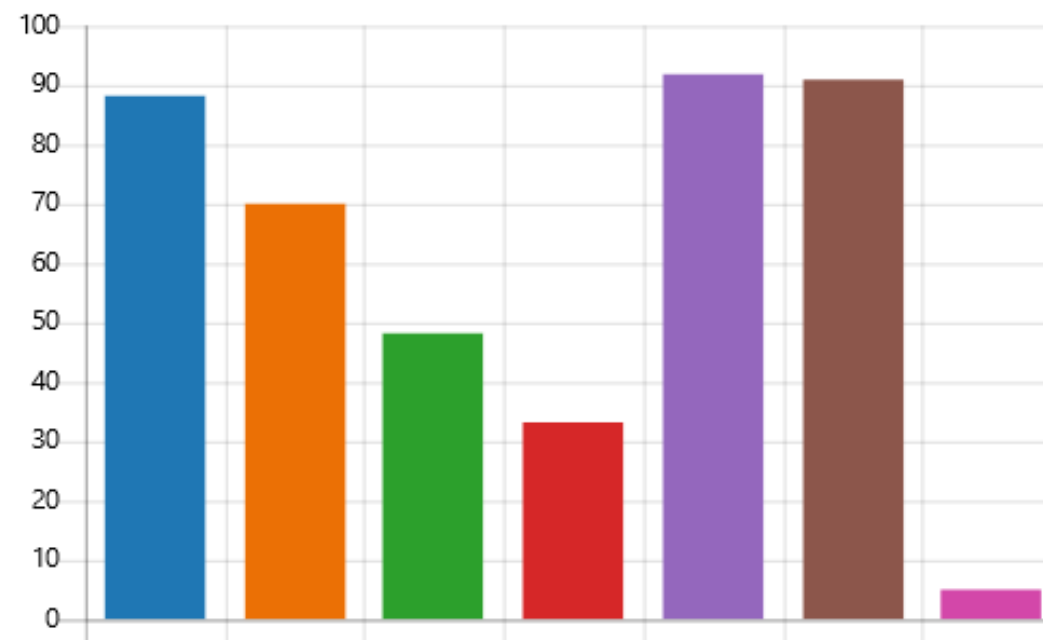

Anketa – jak se (ne)zahrádkaří v Uherském Hradišti?

6. Máte na zahradě tyto přírodě prospěšné prvky?

	Kompost	88
	Zařízení na sběr dešťové vody	70
	Krmítko pro ptáky	48
	Pítko pro hmyz a ptáky	33
	Okrasné květiny a bylinky	92
	Stromy, keře	91
	Zahradní jezírko	5

Říjen 2022, Uherské Hradiště, 126 respondentů – 111 zahrádkářů, 15 nezahrádkářích

Anketa – jak se (ne)zahrádkaři v Uherském Hradišti?

7. Pokud nemáte zahradu (viz otázka 1), jak uvažujete o jejím získání?

	Koupě vlastního pozemku	14
	Pořízení zahrady v zahrádkářs...	13
	Připojení se do komunitní zah...	7
	Zahájení pěstování plodin ales...	7
	Neuvažuji o pořízení zahrady	4

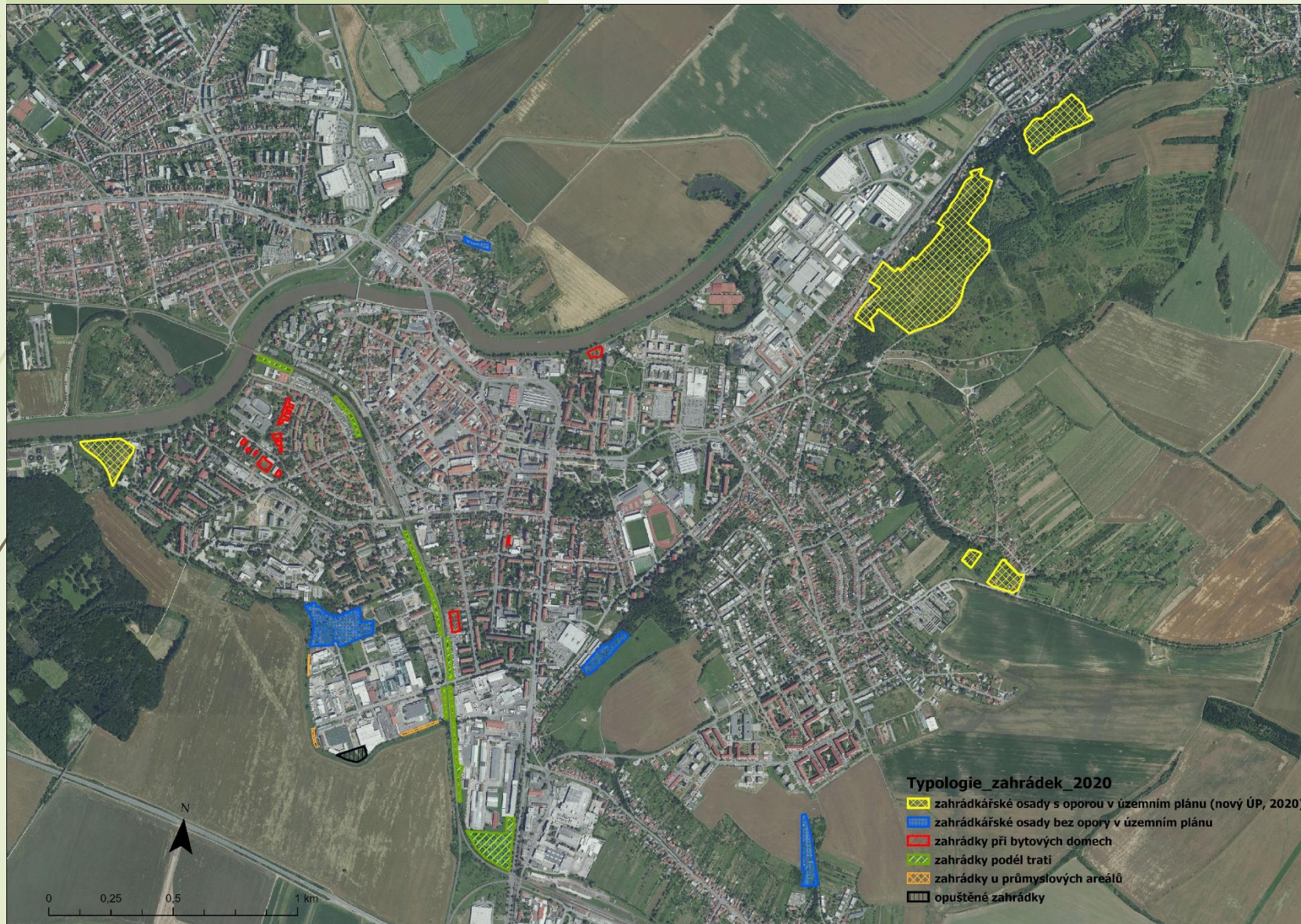
Říjen 2022,
Uherské Hradiště,
126 respondentů

9. Jak si představujete dostupnost zahrady

	Pouze u domu	15
	Do 15 minut pěšky nebo na k...	22
	Do 30 minut pěšky či na kole	9
	Můžu jezdit i autem delší vzdá...	4
	Je mi to jedno	1

UH - zahrádky

Zpracoval – Petr Dvořák, Ústav geoniky AV ČR, v.v.i.

Dynamika vývoje zahrádek ve městě UH - Štěpnice

1953

2002

2020

Zpracoval – Petr Dvořák, Ústav geoniky AV ČR, v.v.i.

Třešňovka

1953

2002

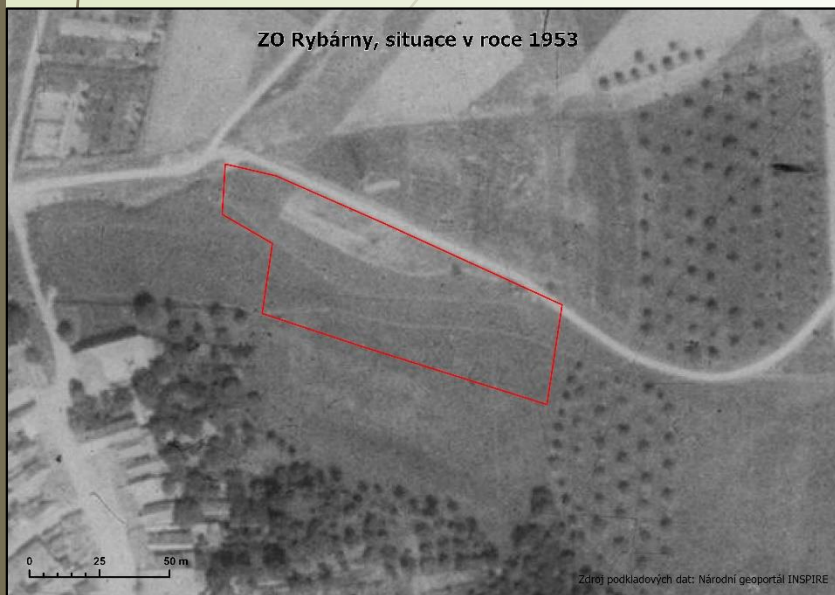

2020

Zpracoval – Petr Dvořák, Ústav geoniky AV ČR, v.v.i.

Rybárny

ZO Rybárny, situace v roce 1953

1953

ZO Rybárny, situace v roce 2002

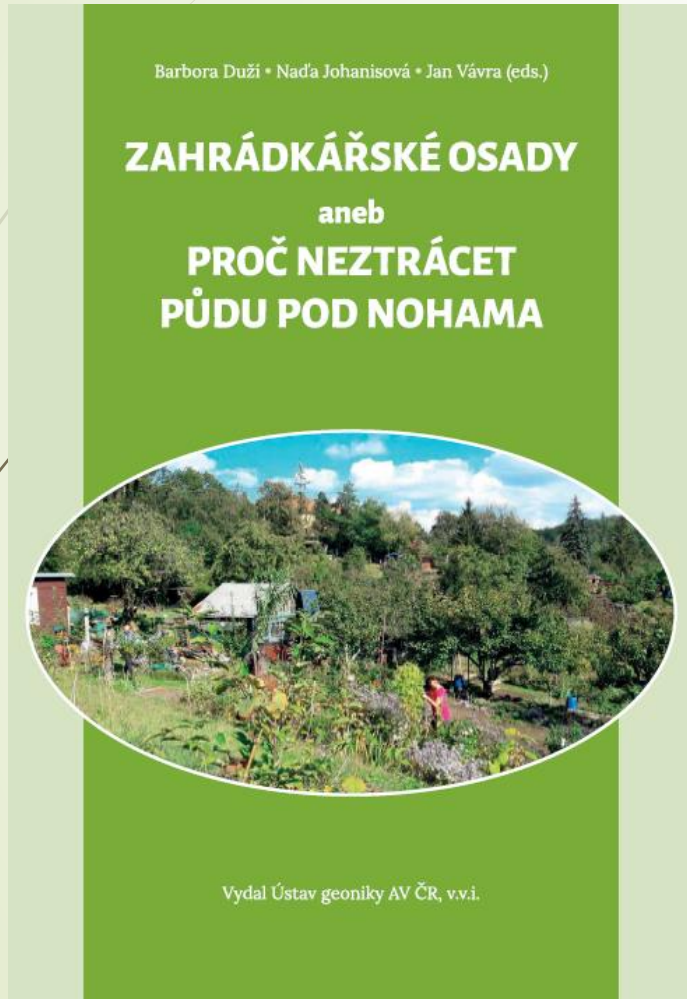
2002

ZO Rybárny, situace v roce 2020

2020

Kniha o zahrádkářských osadách

Vydal

Ústav geoniky AV ČR, v.v.i., 2021

Online – **www.geonika.cz**

Kontakt - **barbora.duzi@ugn.cas.cz**

Děkuji Vám za pozornost

► **Barbora Duží**

barbora.duzi@ugn.cas.cz

<https://www.geonika.cz/EN/personal/ENduzi.html>

<https://www.potravinyav21.cz/>